

STILIAUS KULTŪRA

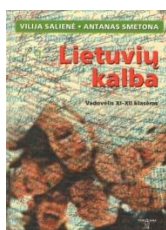
(doc. dr. O. Petrėnienė, Lietuvos edukologijos universitetas)

PAGRINDINIAI STILINGOS KALBOS REIKALAVIMAI ŠIUOLAIKINIUOSE LIETUVIŲ KALBOS VADOVĖLIUOSE

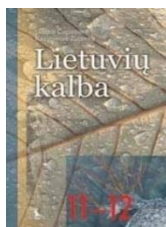
Stiliaus kultūra – geras stilius, stilinga kalba. Pagrindinis vartojamo žodžio ar sakinio stilingumo kriterijus – tikslingumas, t. y. „atsižvelgiama, kur, kada, kam ir t. t. žodis ar sakinytis vartojamas“ (J. Pikčilingis). Stilingos kalbos prielaidos yra dvi: taisyklingumas ir logiškumas.

Kalbant apie stiliaus kultūrą, įprasta skirti bendrąsias (tikslumas, aiškumas, glaustumas) ir specifines (vaizdingumas, gyvumas, skambumas ir kt.) stiliaus ypatybes (ar vadinamuosius gero stiliaus reikalavimus). Kaip teigia K. Župerka, „tik tada, kai siejamos su funkciniais stiliais ir išskiriamos kiekvienam stiliui būdingiausios, tos ypatybės yra stilistikos objektas“.

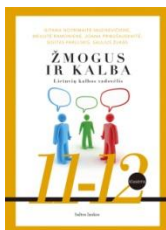
Kurie iš minėtų stilingos kalbos reikalavimų akcentuoti šiuolaikiniuose lietuvių kalbos vadovėliuose, siekta nustatyti apžvelgiant tris šiandien aktualiausius lietuvių kalbos vadovėlius XI–XII klasėms. Tai:



V. Salienė, A. Smetona. *Lietuvių kalba. Vadovėlis XI–XII klasėms*. Vilnius: Tyto alba, 2004.



G. Čepaitienė, K. Župerka. *Lietuvių kalba. Vadovėlis XI–XII klasei*. Kaunas: Šviesa, 2005.



G. Notrimaitė-Muzikevičienė, M. Ramonienė, J. Pribušauskaitė, S. Parulskis, S. Žukas. *Žmogus ir kalba. Lietuvių kalbos vadovėlis 11–12 klasėms*. Vilnius: Baltos lankos, 2012.

Pirmajame iš apžvelgtų vadovėlių (V. Salienė, A. Smetona. *Lietuvių kalba. Vadovėlis XI–XII klasėms*. Vilnius: Tyto alba, 2004) stilingos kalbos reikalavimai aptariami schematizuotai, tik apibendrintai nurodoma, ko reikėtų vengti, siekiant kalbėti stilingai.

Pagrindiniai stilingos kalbos reikalavimai

(V. Salienė, A. Smetona. *Lietuvių kalba. Vadovėlis XI–XII klasėms*. Vilnius: Tyto alba, 2004, 81–82)

Stilingos kalbos reikalavimai	Pastabos	Ko reikėtų vengti
AIŠKUMAS	Kalbos aiškumas susijęs su adresatu: kalbėdami su skirtingo amžiaus ir skirtingos patirties adresatais renkamės skirtingas aiškos kalbos priemones.	Dviprasmybių, įmantravimo, perkrovimo įvairiais terminais, naujadarais, tarmybėmis, archaizmais ir kt.
TIKSLUMAS	Kalbos tikslumas sietinas su teksto turiniu: mintys turi būti formuluojamos aiškiai, pasirenkama pati tikslingiausia raiška; tikslumas sietinas ir su kalbos taisyklingumu.	Netaisyklingos vartosenos ¹ , vertimo iš kitų kalbų įtakos, leksinių vienetų painiojimo, dviprasmybių dėl netinkamos žodžių tvarkos ² .
PAPRASTUMAS	Kalbos paprastumas sietinas su gebėjimu sudėtingus dalykus aiškinti paprastai.	Įmantravimo, specialių terminų vartojimo.
GRYNUMAS ³	Kalbos grynumas sietinas su kalbos taisyklingumu.	Barbarizmų, žargonybių, semantizmų.
GLAUSTUMAS	Kalbos glaustumas sietinas su teksto apimtimi ir informacijos kiekiu: jei tekste daug pasakyta, bet jis trumpas, tai jis yra glaustas.	Žodžių pertekliaus.
GYVUMAS	Kalbos gyvumas sietinas su šnekamąja kalba.	Administracinio stiliaus, naujadarų skverbimosi.
ĮTAIGUMAS	Kalbos įtaigumas sietinas su kalbėjimo tikslu – siekimu paveikti, įtinkinti.	Pamokslavimo, šabloniškumo, monotonijos, nereikalingo su-reikšminimo, kalbos nuasmeninimo.
VAIZDINGUMAS	Kalbos vaizdingumas sietinas su vaizdų kūrimu, su meniniu ir buitiniu stiliumi.	Abstraktumo, šabloniškumo, monotonijos.
TURTINGUMAS	Kalbos turtingumas sietinas su gebėjimu vartoti kuo įvairesnes kalbinės raiškos priemones, atitinkančias pasirinkto stiliaus reikalavimus.	Pasikartojimų, dviprasmybių, šabloniškumo, kalbos nuasmeninimo.

¹ Tradicinėje stilistikoje tikslumo reikalavimas pirmiausia sietinas su *netikslinga vartoseną* (*netaisyklingumas* tradiciškai laikomas kalbos kultūros, suvokiamos siaurąja prasme, kategorija) (pastaba – O. P.).

² Dviprasmybę lietuvių stilistų darbuose įprastai linkstama suvokti kaip kalbos aiškumo pažeidimą. Siekiant tikslumo, reikėtų vengti tiesiog netinkamos žodžių tvarkos (pastaba – O. P.).

³ Šis stilingos kalbos reikalavimas (kaip ir orientuojama vadovėlio autorių pateiktose pastabose) traktuotinas kaip kalbos taisyklingumas (pastaba – O. P.).

Išsamiausiai stilingos kalbos reikalavimai aptariami G. Čepaitienės ir K. Župerkos vadovėlyje (G. Čepaitienė, K. Župerka. *Lietuvių kalba. Vadovėlis XI–XII klasei*. Kaunas: Šviesa, 2005, 76–92). Šiame vadovėlyje ne tik atskirai išskiriami bendrieji ir specifiniai stilingos kalbos reikalavimai, bet ir pateikiami, analizuojami konkretų reikalavimą iliustruojantys stiliaus pažeidimai. Pateiksime sisteminę šių pažeidimų skirstymo⁴ apžvalgą⁵.

Loginiai kalbos trūkumai	Sąvokų skirstymas ne vienu pagrindu	<i>Nors knyga skiriama miesto gyventojams, bet ja galės naudotis visos moterys. (Sąvokos skirstomos ne vienu pagrindu.)</i> <i>Su šiais eismo reikalavimais reikia supažindinti visus pėsčiuosius ir vaikus. (Painiojama dalis su visuma.)</i>
	Tapatumo dėsnių pažeidimas	<i>Tik po Kazimiero Būgos mirties jis buvo tinkamai įvertintas. (Taisome – Tik po mirties Kazimieras Būga buvo tinkamai įvertintas.)</i> <i>Štai fejerverkas, netikėta staigmena.</i>
	Minčių nenuoseklumas ir minties šuolis	<i>Apsiaviau batus su pačiūžomis, pradėjau čiuožti, ir buvo užšalusi upė. (Minčių nenuoseklumas.)</i> <i>Pirmoji pasirodė mažoji Rita, fortepijonu atlikusi savo kūrybos kūrinėlį. (Veiksmų nenuoseklumas.)⁶</i> <i>Mes visada turime būti dėkingi mokytojams, išmokiusiems pažinti pirmąją raidę, pasaulį. (Minties šuolis.)</i>
	Minčių prieštaravimas	<i>Žūva vadai, kartu žūva ir Dalia. Tačiau, pralaimėjus sukilimui, Dalia nepalūžta.</i>
	Pakankamo pagrindo dėsnio pažeidimas	<i>Knyga – geriausias mano draugas, nes ji žmonijos gyvenime turi didelę reikšmę. (Pakankamo pagrindo dėsnio pažeidimas.)</i> <i>Skerdžius myli gyvulius, tačiau jis nesugyvulėja. (Nepamatuota išvada.)</i>
	Priskyrimas požymio, kurio sąvoka neturi	<i>Žvelgiu į veidus, taip gausiai susirinkusius į šią erdvią salę. (Taisome – Žvelgiu į veidus žmonių,</i>

⁴ Atkreiptinas dėmesys, jog vadovėlio autoriai akcentuoja, kad skirtinos logikos ir stiliaus trūkumų grupės yra vienos su kitomis gana glaudžiai susijusios. Pavyzdžiui, kalbos logiškumas yra glaudžiai susijęs su tikslumu, aiškumu, glaustumu ir pan.

⁵ Apžvalga orientuota į tokią stiliaus trūkumų klasifikaciją, kuria remiantis būtų galima vertinti mokinių rašto darbus. Pabrėžtina, kad vadovėlio autorių tikslas buvo kiek kitas – kuo išsamiau paaiškinti stilingos kalbos reikalavimus. Taigi apžvalgoje pateikiami komentarai jokių būdu negali būti traktuotini kaip vadovėlio kritika.

⁶ Tokį pažeidimą, kai būtojo kartinio laiko dalyviu pasakomas vėlesnis veiksmas, nors gramatinė reikšmė tas dalyvis žymi pirmesnį veiksmą, šiandien skiriame ne stilistikai, o kalbos kultūrai (žr. *Kalbos patarimai*. Kn. 2: Sintaksė: 3. Įvairūs dalykai. Vilnius, 2009, 11–12). Kad sakinyje dalyvio vartojimas netaisyklingas (neatitinka kalbos normų), nurodo ir vadovėlio autoriai.

		<i>taip gausiai susirinkusių į šią erdvią salę.) Žemė pasipuošė baltu patalu, šaltis išmargino langus. (Taisome – žemė pasipuošė baltu drabužiu, užsiklojo baltu patalu.)</i>
	Vadinamasis užburtas ratas, kai aiškinama tas pats per tą patį⁷	<i>Andrius yra geras mokinys, nes jis gauna gerus pažymius. Aleksa yra pasaulio čempionas, nes jis laimėjo disko metimo pasaulio čempiono medalį.</i>
Kalbos tikslumo trūkumai	KALBOS TIKSLUMAS PRIKLAUSO NUO TAISYKLINGUMO. Vadovėlyje nurodoma, kad vartosenos atvejai, kai žodis pavartojamas ne savo reikšme, kai painiojami panašiai skambantys skirtingos reikšmės žodžiai, kenčia ir kalbos taisyklumas, ir tikslumas. Tokius pažeidimus šiandien laikome kalbos klaida, o ne stiliaus trūkumu (pastaba – O. P.).	
	Gretimi žodžiai prasmiškai nederinami	<i>Švietimo reformos vežimas juda nelengvai, klupdamas ir vėl pakildamas. Galima manyti, kad labai jau saldi yra ministro kėdė.</i>
	Universalieji (labai bendri) žodžiai	<i>Islandijos atlikėjos viešnage. (Pranešama apie atvykusią pianistę.)</i>
	Kiti netiksliai vartojami žodžiai	<i>Stebėtojai tikisi, kad potvynis pasieks ir gretimas valstybes. (Taisome – mano, numato, gal baiminasi.)</i>
Kalbos aiškumo trūkumai	Dviprasmybės (dėl neapdairiai pavartoto asmeninio įvardžio jis arba ji, daugiareikšmio ir perkeltinės reikšmės žodžio, homonimo, nevienareikšmės žodžio formos, dėl netikslios žodžių tvarkos)	<i>O gerumo žmogui visad trūksta, juk jis – kaip saulė. (Taisome – Juk gerumas – kaip saulė, jo žmogui visad trūksta.) (Dviprasmiškai pavartotas įvardis.) Viešnioms teko nusileisti šeimininkėms. (Taisome – Viešnios turėjo nusileisti šeimininkėms. Šeimininkės turėjo nusileisti viešnioms.) (Dviprasmiškai pavartotas naudininko linksnis.) Upėje augo tarsi gulbės baltos vandens lelijos. (Taisome – Upėje augo baltos tarsi gulbės vandens lelijos. Upėje augo vandens lelijos, baltos tarsi gulbės.) (Neapdairiai pasirinkta žodžių tvarka.)</i>
	Įmantravimas (tropais, tarptautiniais žodžiais, sudėtinga, painia sakinio sandara)	<i>Reikia didelių darbo sąnaudų. (Taisome – Reikia daug dirbti. Reikia didelio darbo.) Kur slypi moralinio peno šaltinio versmės?</i>
	Nepasakomi minčiai suprasti būtini žodžiai⁸	<i>Konkurso dalyvis eilės tvarka surašo, jo nuomone, penkis geriausius sportininkus ir įmeta</i>

⁷ Ši grupė vadovėlyje aptariama prie argumentų formulavimo klaidų. Kitos argumentų formulavimo klaidos, minimos vadovėlyje, nėra tiesiogiai sietinos su kalbine teksto raiška, todėl pateikiamoje apžvalgoje neminimos.

		<i>į urną.</i> <i>Iš kiosko nusikaltėliai pavogė knygas ir keletą</i> <i>artistų įvairia kaina.</i>
Kalbos glaustumo trūkumai	Minties raiškos sudvejinimas⁹	<i>O mokyklinio amžiaus paaugliai laužo</i> <i>medelius, lodo šunis.</i> <i>Pažiūrėjus iš tolo, mano gimtoji tėviškė iš</i> <i>tikrųjų labai didelė ir graži.</i>
	Nereikalingi įvardžiai	<i>Jo kūriniai mus patraukia savo paprastumu,</i> <i>meile žmogui.</i> <i>Kada lietui lyjant kibiras greičiau prisipildys</i> <i>vandens: sunkvežimiui važiuojant ar jam</i> <i>stovint?</i>
	Tekstą išpučiančios perifrazės	<i>Ar ne nuo mūsų didžia dalimi priklauso gera</i> <i>kelionės nuotaika?</i> <i>Savo užmoju aprėpti didelį kiekį reikšmingų</i> <i>įvykių poema artima eiliuotam romanui.</i>
	Nepamatuotas žodžio kartojimas	<i>Vienas man labiausiai patikusių veikėjų</i> <i>paveikslų – Grėtės paveikslas.</i>
	Analitinės konstrukcijos, arba „sintaksinės perifrazės“ (veiksmažodinių ir būdvardinių daiktavardžių, „polinksnių“ konstrukcijos, „prielipai“ ir kt.)¹⁰	<i>Veiksmažodį praleidinėja išstumia netinkamas</i> <i>žodžių junginys tęsia praleidinėjimą, aptarti –</i> <i>vykdyti aptarimą, mokyti – atlikti mokymą,</i> <i>stengtis – rodyti pastangas.</i> <i>Dvižodžiai pasakymai stumia būdvardžius:</i> <i>rašome ne tvarkingas, reiklus, o pasižymi</i> <i>tvarkingumu, rodo reiklumą.</i>
Kalbos vaizdingumo trūkumai	Stilistiškai neutralus, nevaidingas žodis, kai reikia išraiškingumo, vaizdo¹¹	<i>Šeimininkas paėmė miegantį Petruką ir pradėjo</i> <i>mušti. (Taisome – čiupo, griebė.)</i> <i>Ant žemės matyti minkštučiukai samanų</i> <i>patalai. (Taisome – ištiesti, pakloti.)</i>
	Nesaikingai vartojamos metaforos¹²	<i>Ir šiandien ant savo lininių jausmų gijų veriname</i> <i>gintaro skaidrumo Salomėjos Nėries eilėraščius.</i>

⁸ Vadovėlio autoriai šį trūkumą aptaria prie kalbos glaustumo. Nurodoma, kad kartais trumpinant tekstą yra persistengiama.

⁹ Vadovėlio autoriai pažymi, kad šis trūkumas paprastai pažeidžia ir logiką.

¹⁰ Vadovėlyje pateikiami linksnių „prielipų“ pavyzdžiai šiandien skirtini kalbos klaidoms ir trūkumams, o ne stiliaus pažeidimams (plg. *Kalbos patarimai*. Kn. 2: Sintaksė: 1. Linksnių vartojimas. Vilnius, 2005).

¹¹ Šiai grupei skirtini pažeidimai šių dienų stilistikos darbuose aptariami kaip leksiniai tikslumo trūkumai (netinkami (supainioti, ne to stiliaus ir kt.) sinonimai).

¹² Nesaikingą metaforų ar kitų tropų vartojimą šiandien linkstama traktuoti kaip įmantravimą (kalbos aiškumo trūkumą).

Gyvumo trūkumai	Nemotyvuotas tų pačių žodžių, frazių kartojimas, monotonija, veiksmazodinių daiktavardžių vartojimas ¹³	<i>Kada uždavinys išspręstas, vykdomas to uždavinio aptarimas. (Taisome – Išspręstas uždavinys aptariamas. Išspręstą uždavinį aptariame.) Nacionalinių valiutų keitimas į eurus nebus atliekamas. (Taisome – Nacionalinės valiutos į eurus nebus keičiamos.)</i>
Skambumo trūkumai	Vienodų ar panašių skiemenų, žodžių sandūros	<i>Ir ši šventė bus įspūdinga, jei jai ruošis kiekvienas. (Taisome – Ir ši šventė bus įspūdinga, jeigu jai ruošis kiekvienas.)</i>
	Atsitiktinis rimas ar eiliuotos kalbos ritmas nemeninėje kalboje	<i>Po trijų etapų lyderiu tapo. (Taisome – Po trijų etapų pasidarė lyderiu. Po trijų etapų jis – lyderis.)</i>
	Daug vienskiemenių žodžių, pavartotų iš eilės	<i>Ak, tik kad tu taip toli! (Taisome – Ak, tu esi taip toli!)</i>
Turtingumo trūkumai	Skurdus žodynas, neįvairi sintaksinė sandara ¹⁴	<i>Maironis yra vienas iš Lietuvos poetų, kuris savo kūryboje daug vietos skyrė Lietuvos praeičiai. Savo kūryboje poetas dalį vietos skyrė satyriniams eilėraščiams.</i>

Trečiajame iš apžvelgtų vadovėlių (G. Notrimaitė-Muzikevičienė, M. Ramonienė, J. Pribušauskaitė, S. Parulskis, S. Žukas. *Žmogus ir kalba. Lietuvių kalbos vadovėlis 11–12 klasėms*. Vilnius: Baltos lankos, 2012) stilingos kalbos reikalavimai nėra aptariami. Stilistikos ir retorikos skyriuje pristatoma stiliaus samprata, šiuolaikinis stiliaus suvokimas, funkciniai stiliai, žodinė išraiška, stiliaus individualumas.

Vis dėlto stiliaus kultūros požiūriu minėtini vadovėlyje detalai analizuojami pagrindiniai loginio mąstymo dėsniai (G. Notrimaitė-Muzikevičienė, M. Ramonienė, J. Pribušauskaitė, S. Parulskis, S. Žukas. *Žmogus ir kalba. Lietuvių kalbos vadovėlis 11–12 klasėms*. Vilnius: Baltos lankos, 2012, 188–198), atspindintys ir kartu paaiškinantys tradicinėje stilistikoje išskiriamus kalbos loginius pažeidimus.

	Prieštaravimo dėsnis¹⁵	Žmogus neturi prieštarauti sau, t. y. tuo pat metu tą patį dalyką ir teigti, ir neigti. Šis dėsnis tekstuose dažniausiai pažeidžiamas dėl laikų painiojimo,
--	--	---

¹³ Kalbos gyvumo trūkumai yra glaudžiai susiję su kalbos glaustumo trūkumais (plg. jau aptartas kalbos glaustumo trūkumų grupes). Šių dienų lingvistikoje gyvumo trūkumai atskirai nebėra aptariami.

¹⁴ Kalbos turtingumo trūkumai yra glaudžiai susiję su kitais, jau minėtais stiliaus trūkumais. Šių dienų lingvistikoje turtingumo trūkumai atskirai nebėra aptariami, jie taisytni kaip kalbos glaustumo pažeidimai.

¹⁵ Prieštaravimo dėsnis atspindi stilistikoje minimą *minčių prieštaravimo* (išvada prieštarauja prielaidai, prieštaringos sąvokos ir kt.) loginį kalbos trūkumą.

PAGRINDINIAI LOGINIO MĄSTYMO DĖSNIAI		pernelyg didelių apibendrinimų.
	Negalimo trečiojo dėsnis ¹⁶	Reiškia būtinybę pasirinkti <i>arba</i> , <i>arba</i> , t. y. viena iš dviejų, pamirštant, kad gali būti mąstoma <i>ir</i> , <i>ir</i> .
	Pakankamo pagrindo dėsnis ¹⁷	Kiekvienas dalykas turi būti paremtas. Tekste šio dėsnio būtinumas matomas tikintis, kad kiekvienas teiginys bus pagrįstas.
	Tapatybės dėsnis ¹⁸	Adresantas ir adresatas bendradarbiaudami turi aiškiai apsibrėžti aptariamą objektą, kad susikalbėtų. Kuriant tekstus šis dėsnis itin svarbus, nes, nepakankamai apsibrėžus sąvokas, visas tekstas pakibs ore, t. y. aptariamas, įrodinėjamas dalykas nebus įrodytas, ir užsibrėžtas tikslas nebus pasiektas.

Atskirai minėtini ir vadovėlyje išsamiai aptariami loginio mąstymo aspektai: **klasifikavimas ir sąvokų apibrėžimas.**

Sąvokų apibrėžimas ¹⁹	Norint pasiekti dalykinio rašymo ar kalbėjimo tikslą, pirmiausia būtina tiksliai apsibrėžti aptariamą objektą, esmines sąvokas, kad adresatas kuo geriau suprastų pateikiamas mintis. Sąvokos apibrėžimas – tai aptariamo objekto įvardijimas ir apibūdinimas nusakant jo esmę, funkciją, parodant, kuo jis skiriasi nuo kitų, kur yra jo ribos. Apsibrėžiant sąvokas reikėtų vengti kelių klaidų: 1) per plataus apibrėžimo; 2) per siauro apibrėžimo; 3) ydingo rato apibrėžimo (sąvoka nėra paaiškinama, tiesiog randamas bendrašaknis žodis, kuris sąvokos neapibrėžia ir nepaaiškina).
Klasifikavimas ²⁰	Turi būti laikomasi keturių klasifikavimo principų: 1) skirtingi dalykai turi būti lyginami ir grupuojami, skirstomi pagal vieną loginį pagrindą , arba tam tikrą pasirinktą kriterijų ; 2) skaidymas turi būti tolygus, t. y. jokie objektai, priklausantys tai pačiai klasei, neturi būti praleisti, o nepriklausantys turi būti praleisti; 3) skaidomi objektai turi šalinti vienas kitą, t. y. atskirti nariai turi priklausyti tik vienai grupei (tos klasės poklasiui), o ne kelioms grupėms tuo pat metu; 4) skaidymas turi būti nenutrūkstamas, t. y. skaidant neturi būti daroma šuolių – praleisti skaidymo grandžių (klasę reikia skirstyti į poklasius, o šiuos būtų galima skirstyti į dar smulkesnes grupes).

¹⁶ Šio dėsnis, kaip teigiama vadovėlio autorių, labiau galioja grynojo mąstymo atveju. Tekste tai būtų labiau sietina su fakto pažeidimais, o ne su kalbine teksto raiška.

¹⁷ Pakankamo pagrindo dėsnis atspindi stilistikoje minimą *pakankamo pagrindo dėsnio pažeidimo* loginį kalbos trūkumą.

¹⁸ Tapatybės dėsnis atspindi stilistikoje minimą *tapatumo dėsnio pažeidimo* loginį kalbos trūkumą.

¹⁹ Stilistikoje minimą *to paties dalyko aiškinimo tuo pačiu, nežinomo – nežinomu* loginį kalbos trūkumą akivaizdžiausiai atspindi vadovėlyje aptariama trečioji sąvokų apibrėžimo klaidų grupė.

²⁰ Klasifikavimo kategorija atspindi stilistikoje minimą *loginio skirstymo reikalavimų nepaisymo* loginį kalbos trūkumą.

2013 M. LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS VALSTYBINIO BRANDOS EGZAMINO DARBŲ ANALIZĖ: BŪDINGI LOGINIAI IR STILIAUS TRŪKUMAI

Lietuvių stilistikoje stiliaus pažeidimai ilgą laiką buvo skirstomi į stiliaus klaidas ir stiliaus trūkumus.

Stiliaus klaida buvo įvardijamas funkcinių stilių normų arba bendrosios stiliaus kultūros (tikslumo, aiškumo) reikalavimų pažeidimas. Be stiliaus klaidų buvo skiriami ir stiliaus trūkumai – bendresnių stiliaus reikalavimų nepaisymai (pvz., nevaizdinga rašinio kalba (kur tiktų rašyti vaizdingai), skurdus žodynas ir kt.).

Naujausiuose stilistikos darbuose stiliaus klaidos termino atsisakyta (norma ir klaida – kalbos kultūros objektas (A. Pupkis)), visiems stiliaus pažeidimams pavadinti imtas vartoti stiliaus trūkumo terminas (K. Župerka).

Remdamiesi 2013 m. lietuvių kalbos ir literatūros valstybinio brandos egzamino darbais, apžvelgsime būdingiausius loginius ir stiliaus trūkumus.

Trūkumai		Pavyzdžiai
Loginiai kalbos trūkumai	1. Loginio skirstymo reikalavimų nepaisymas (nesilaikoma vieno skirstymo pagrindo; painiojama visuma su dalimi, giminė su rūšimi)	(1) <i>Lietuvą užgrobęs carinei valdžiai, daug <u>jaunu žmonių, vyrų</u> traukėsi į miškus.</i> (2) <i>Kokią įtaką istorijos raidai turėjo <u>autoriai, rašytojai, poetai</u>?</i>
	KOMENTARAS. Logika pažeidžiama, nes sąvokos skirstomos ne vienu pagrindu. 1 pavyzdyje žmonės skirstomi pagal amžių (<i>jauni žmonės</i>) ir pagal lytį (<i>vyrų</i>). Galima išvelgti ir visumos su dalimi painiojimą (plg. <i>žmonės</i> ir <i>vyrų</i>). 2 pavyzdyje – dalis painiojama su visuma (<i>rašytojai, poetai</i> kartu yra ir <i>autoriai</i>).	
	2. Priskyrimas sąvokai neturimo požymio	(1) <i>Veikiamas sudėtingos pokario padėties <u>jaunas vaikas</u> per vieną dieną tampa tarsi suaugęs, atsakingas už savo tėvo sveikatą.</i> (2) <i><u>Merkinos vyras</u> nepagarbiai elgiasi su Džeku, neleidžia su juo bendrauti.</i> (3) <i>Pradeda streikuoti Juozapotos sveikata, <u>daržas</u> prie namų <u>nebežydi</u>, niekas juo nebesirūpina.</i> (4) <i>Kristijono Donelaičio supratimu, žmogus iš prigimties jau yra pasmerktas vargui, o <u>visi ponai ir bajorai yra neteisingo gyvenimo būdas</u>.</i>
	KOMENTARAS. 1 pavyzdyje pažeidžiama logika, nes vaikas negali būti jaunas (plg. <i>senas</i> ? (jei vartotume tiesiogine, ne metaforine reikšme)). Vaikystė ir jaunystė yra	

Kalbos tikslumo trūkumai	skirtingos amžiaus kategorijos. 2 pavyzdyje nelogišką sąsają išvelgiame dėl dviejų nesuderinamų sąvokų sugretinimo (sąvoka vyras įprastai sietina su moterimi, ne su mergina). 3 pavyzdyje sąvokai daržas nelogiškai priskiriamas žydėjimo požymis. 4 pavyzdyje taip pat pažeidžiama logika, nes ponai ir bajorai nėra gyvenimo būdas (sąvokos ponai ir bajorai tokio požymio neturi).	
	3. Minties nenuoseklumas sakinėje	(1) Mano nuomone, ne kiekvienas žmogus sugeba ir gali atleisti <u>kitam žmogui, gyvūnui ar pačiam sau</u> . (2) Atlaidumas asocijuojasi su gėriu, nuoširdumu. <u>Toks žmogus yra dvasiškai stiprus.</u>
	KOMENTARAS. Nusizengiama nuoseklumui – 1 pavyzdyje nuo žmogaus netikėtai šokama prie gyvūno, vėliau vėl grįžtama prie žmogaus. Tai minties šuolis, nemotyvuotas perėjimas nuo vienokio dalyko prie kitokio (plg. ir 2 pavyzdį).	
	4. Minčių prieštarumas (išvada prieštarauja prielaidai, prieštaringos sąvokos ir kt.)	<u>Vagis yra ne tik tas, kuris kažką pavagia. Daug didesnis vagis, kuris pavagia savo sielą.</u>
	KOMENTARAS. Logikos pažeidimas, mintys prieštarauja viena kitai.	
	5. Pakankamo pagrindo dėsnio pažeidimas (nepakankamas loginis pagrindas, nepamatuotos išvados)	(1) Martynas Mažvydas <u>yra intelektas daugeliui kitų autorių</u> . (2) Anksčiau <u>žmonių nebuvo galima vadinti tautomis</u> , nes vyravo pasiskirstymas luomais. (3) <u>Keičiantis visuomenei atsirado lažo darbininkai</u> . (4) Nors ir pastatėme miestus, dangoraižius, siekiančius dangų, sukūrėme tiek daug įvairiausių įrankių ir prietaisų, <u>mes vis tiek esame gyvūnai</u> . (5) Svarbiausia, <u>kad Jono Mačiulio-Maironio kūryba nenuėjo perniek ir 1918 m. vasario 16 d. Lietuva tapo nepriklausoma nuo Rusijos</u> .
Kalbos tikslumo trūkumai	KOMENTARAS. Pateikiamuose 1–3 pavyzdžiuose akivaizdus nepakankamas loginis pagrindas (Ar Mažvydas gali būti intelektas kitiems? Ar tik taip suvokiama tauta? Ar logiškai pagrįsta mintis, kad keičiantis visuomenei atsirado lažo darbininkai?) 4 ir 5 pavyzdžiuose išskirtos nelogiškos, nepagrįstos išvados.	
	1. Netinkami (supainioti, ne to stiliaus ir kt.) sinonimai, kiti netiksliai pavartoti (nepaisoma stilistinio registro ir kt.) žodžiai	(1) Visais laikais miestas ir kaimas turėjo savų <u>privilegijų</u> ir trūkumų. (2) Maištininkai egzistuoja tam, kad <u>sukrėstu</u> nusistovėjusią tvarką, tam, kad pakreiptų įvykius kita linkme. (3) Jokūbas tvoja vagiui per galvą ir nužudo. Norėdamas išvengti kalėjimo, jis paslepia lavoną. Niekas iš kaimo <u>nepasiilgsta</u> vagies. (4) Antanas Garšva, pagrindinis kūrinio veikėjas, yra <u>silpno bruožo</u> . (5) Pasaulyje yra kelių <u>bruožų</u> žmonės: silpni, stiprūs ir abipusiški (tai reiškia tiek stiprūs, tiek silpni). (6) Įvairių epochų rašytojai skirtingai <u>reprezentuoja</u> Lietuvos praeitį. (7) Palikęs Lietuvą, Antanas Garšva pasirinko gyvenimą JAV. Jo prisiminimai apie gimtąjį kraštą.

	<i>namų ilgesys, nemylimas darbas, rutina verčia jį <u>laviruoti</u> tarp gyvenimo ir beprotybės.</i> (8) Liudas Vasaris <u>kunigu parapijoje</u> praleidžia vienerius metus, po kurių sugrįžta į namus.
KOMENTARAS. Neabejotinai tai gausiausia stiliaus pažeidimų grupė. Dažniausiai žodis netinka dėl semantikos (pasirenkamas ne tas sinonimas ar kitoks artimareikšmis žodis). Pavyzdžiui, žodis <i>privilegijų</i> netikslingai pavartotas vietoj <i>privalumų</i> (1), dar plg. (2) <i>sukrėsti</i> ir <i>sugriauti</i> (galima išvelgti ir emocinį atspalvį), (3) <i>pasiilgti</i> ir <i>pasigesti</i>, (4–5) <i>bruožas</i> ir <i>charakteris</i>, <i>būdas</i> (?). Susidaro įspūdis, kad, vartojant tarptautinius žodžius, gali būti klystama, gerai nežinant jų tikrosios reikšmės. Plg. (6) <i>reprezentuoti</i> ir <i>reflektuoti</i> (?), (7) <i>laviruoti</i> ir <i>balansuoti</i> (?). Tai ir priežastis netiksliai vartoti lietuviškus žodžius, plg. (8) <i>parapija</i> ir <i>seminarija</i>.	
2. Netinkami tropai, netikslios perifrazės	(1) <i>Galiausiai Liudas Vasaris atsisako kunigyست, susituokia su mylimąja ir <u>dedikuoja</u> savo gyvenimą kūrybai.</i> (2) <i>Taip atsitinka, jog kartais žmogus, tauta, šalis tampa <u>gėrio kruopa blogio statinėje</u> ir norint išsivaduoti tenka maištauti.</i> (3) <i>Ūkininkas, atėjęs į tvartą, pasigenda vieno savo arklio ir <u>pradeda jo paieškas</u>.</i> (4) <i>Paskutinėmis šuns gyvenimo dienomis šeimininkas jį išsivedė medžioti kaip <u>senomis dienomis</u>, bet tai tiesiog buvo apgavystė.</i>
KOMENTARAS. Netiksliai vartojami žodžiai gali pažeisti tiek semantinę tropų dermę, tiek stilistinę registrą (1–2 pavyzdžiai). Perifrazės taip pat gali pažeisti stilistinio registro dermę (3) ar tiesiog būti netikslios (4).	
3. Netiksli žodžių tvarka	(1) <i>Bajorai nevariojo lietuvių kalbos, jos nepuoselėjo, o tik menkino. Todėl Daukša <u>parašė būtent lenkų kalba „Postilė“</u>. (faktas)</i> (2) <i>XIX a. pabaigos – XX a. pradžios lietuvių rašytojas Jonas Biliūnas apysakoje „Ubagas“ atskleidžia <u>šeimos vertybių nykimą bei paqalbos artimajam</u>.</i>
KOMENTARAS. Šiai grupei skirtini pavyzdžiai, kai žodžių tvarka sakinyje kenkia teksto sklandumui (atkreiptinas dėmesys, kad 1 pavyzdyje galime dar išvelgti ir fakto klaidą). Taisome sukeisdami žodžių tvarką.	
4. Netiksliai parinkta sakinio konstrukcija (nesinonimiška sakinio konstrukcija, ne tas sintaksinis sinonimas)	(1) <i>Visais laikais, kai pasaulyje įsigali nauja tvarka ar atsibosta esama, atsiranda nepatenkintų. <u>Tai nutinka todėl, nes padėtis neatitinka žmonių lūkesčių</u>.</i> (2) <i>Štai realizmo atstovas, novelistas J. Biliūnas savo novelėje „Lazda“ <u>rašo, kai vienas vyriškis dirbo pas Dumbraucką ir norėjo pašerti išalkusį arkli</u>.</i> (3) <i>Apie tai pasakoja Jonas Biliūnas, kurio kūryba itin autobiografiška <u>ir kūriniai sukurti, kai sirgo džiova</u>.</i> (4) <i><u>Tai gi kokią kainą moka maištininkų šeimos yra</u></i>

Kalbos aiškumo trūkumai		<u>labai didelė ir neįkainojama.</u>
	KOMENTARAS. Šiai grupei skirtini nesklandūs, gremėzdiški sakiniai. Reikėtų rasti tinkamesnę sintaksinę konstrukciją ar sakinį perdaryti iš esmės, pasirinkus nesinonimišką raišką.	
	5. Netiksliai nustatytos sakinio ribos (nesujungti į vieną sakinį artimai susiję dėmenys, į vieną sakinį sujungti nutolusias mintis reiškiantys sakiniai)	(1) <i>Mituose aprašomi stulbinantys herojai. <u>Iš kurių galima paminėti antikinius personažus.</u></i> (2) <i>Kiekvienas žmogus gyvenime padaro klaidų, tobulų žmonių nėra. Juk tik iš klaidų galima mokytis, <u>vieni klaidų padaro atsitiktinai, to nenorėdami, kiti specialiai siekdami naudos sau.</u> Pirmiausia reikėtų pradėti nuo savęs, <u>žmogus turi ir moka atleisti, nereikėtų gėdytis šio bruožo ar atleidus kam nors už padarytą klaidą jaustis silpnesniu už kitus, nebijokime parodyti, jog mes galime būti mandagesni, supratingesni.</u></i>
	KOMENTARAS. Pavyzdžiuose netiksliai nustatomos sakinio ribos. 1 pavyzdyje nemotyvuotai atskiriamas šalutinis sakinytis, 2 pavyzdyje į vieną sakinį siekta sujungti nutolusias mintis reiškiančius sakinius.	
	1. Neapdairiai (dviprasmiškai) vartojama gramatinė forma ar sintaksinė konstrukcija:	
	a) įvardžio neaiškumas arba dviprasmybė	<i>Nuo senų senovės iki šių dienų musulmonų maištai ir karai neduoda ramybės pasauliui, nes niekada negali žinoti, ką <u>jie</u> gali padaryti.</i>
	KOMENTARAS. Dviprasmybę kelia įvardis, kai jis gali būti siejamas ne su vienu prieš jį einančio teksto žodžiu (plg. <i>jie</i> – musulmonai, maištai, karai?).	
	b) įvairių gramatinių formų ar sintaksinių konstrukcijų (veiksmažodinio daiktavardžio, dvi-veikslio veiksmažodžio, neveikiamosios rūšies dalyvio; beasmenės konstrukcijos) neaiškumas arba dviprasmybė	<i>Supratęs, jog draugai jo nepalaikys, Hamletas apsimeta bepročiu ir siekia keršto už tėvo nužudymą. Pasakotojas atskleidžia, kad <u>princo siekis atkeršyti didesnis nei mylimosios Ofelijos troškimas.</u></i>
	KOMENTARAS. Dviprasmybę gali kelti ir įvairios gramatinės formos ar sintaksinės konstrukcijos. Pateiktame pavyzdyje galima išvystyti veiksmažodinio daiktavardžio dviprasmybę. Tampa neaišku, ar turima galvoje, kad princas labiau trokšta keršto negu mylimosios Ofelijos, ar norėta palyginti princo siekį su koku nors Ofelijos troškimu.	
	2. Žodžio ar frazės stygius (nepasakytas būtinas žodis, frazė)	(1) <i>Lietuviams gerai žinomas poetas <u>Adomas</u> yra tikras fenomenas, rašęs apie Lietuvą ir jos grožį lenkiškai.</i> (2) <i>Vincas Krėvė savo dramoje „Skirgaila“ <u>niekaip atleisti nesugebančio Lietuvos kunigaikščio Skirgailos rūščių asmenybę.</u></i> (3) <i>Mūsų jaunoji karta mažai ką supranta apie kančias, kurias teko išgyventi prosneliams, seneliams vokiečių okupacijos metu, Antrojo pasaulinio karo metais, <u>vien tik iš istorijos vadovėlių.</u></i>

Kalbos glaustumo, turtingumo trūkumai	KOMENTARAS. Mintį neaiškiai daro tiek trūkstamas žodis (1–2 pavyzdžiai), tiek frazės stygius (3 pavyzdys).	
	3. Įmantravimas (tropais, tarp-tautiniais ir kitais specialiais žodžiais; abstrakčiomis, kanceliarinėmis frazėmis)	(1) Tačiau nėra padėties be išeities, nes visad <u>reikia ieškoti geriausio sprendimo nei griebti patį pirmą šiaudą, po kurio gali būti skaudžių pasekmių.</u> (2) Garsus XX amžiaus rašytojas Jonas Biliūnas novelėje „Kliudžiau“ aprašė <u>netyčine katės nužudymo istoriją.</u> (3) XVIII a. miestas buvo vaizduojamas <u>didesniu žmonių skaičiumi gyvenamajame mažesniame žemės plote negu kaime</u>, tai galima įžvelgti Kristijono Donelaičio kūrinyje „Metai“. (4) Mariaus Katiliškio kūrybai yra aktualus <u>kaimo vaizdavimas lietuvių visuomenės atmintimi.</u>
	KOMENTARAS. Įmantravimas tropais (1) ar kanceliarinėmis frazėmis (2–3) labai dažnai griauja ir teksto stilistinio registro dermę. 4 pavyzdys iliustruoja, kaip įmantravimas trukdo suvokti norimą pasakyti mintį.	
	1. Nemotyvuotas, įkyrus tų pačių ar bendrašaknių žodžių, frazių, sintaksinių konstrukcijų kartojimas tame pačiame arba gretimuose sakiniuose	(1) Kiekvieną dieną čia <u>ateina</u> tikrai nemažai žmonių, kurie <u>ateina</u> išpirkti savo nuodėmių ir prašyti Kristaus atleidimo, taip norėdami jo malonės. (2) Ne vien M. Katiliškio kūryboje <u>galime atrasti atleidumo</u>. A. Škėmos kūryboje taip pat yra <u>atleidumo</u>. Jo kūrinyje „Balta drobulė“ <u>galima atrasti atleidumo</u>. (3) Nedidelis berniukas, <u>kuris</u> gyveno šeimoje, <u>kuria</u> norėjo apvogti, vis stebėdavo vagį, ką jis daro, kaip jaučiasi.
	KOMENTARAS. Šiai grupei skirtini pažeidimai galėtų būti vertinami tiek glaustumo, tiek turtingumo požiūriu. Nemotyvuotai ir kartu gana įkyriai viename ar greta esančiuose sakiniuose gali būti vartojami tiek tie patys žodžiai (1), tiek ištisos frazės (2). Minėtinas ir įkyrus, netikslingas sintaksinių konstrukcijų kartojimas (3).	
	2. Tautologijos ir pleonazmai (tapatumo dėsnio pažeidimas)	(1) Jau nuo <u>senovės antikos laikų</u> žmonės mokėsi bendravimo įgūdžių. (2) Norėdamas išgyventi Antanas Grašva dirba jam nepatinkantį, beprasmį liftininko darbą, kuris <u>neleidžia jam būti savimi, būti individualiam.</u>
	KOMENTARAS. Tai minties raiškos sudvejinimas, įprastai žeidžiantis ir logiką. Juk <i>antika</i> ir yra <i>senovė</i> (1), <i>būti individualiam</i> ir reiškia <i>būti savimi</i> (2) ir pan.	
	3. Analitinės konstrukcijos, arba „sintaksinės perifrazės“ (veiksmažodinių ir būdvardinių daiktavardžių, „polinksnių“ konstrukcijos, „prielipai“ ir kt.)	(1) Šiuolaikinėje visuomenėje mes vieni kitus gerbiame, nes <u>pasižymime žmogiškumu.</u> (2) Laikydamas skausmą savyje, asmuo gali neišlaikyti didelės psichologinės įtampos. Šiuos dalykus gerai aprašė Balys Sruoga. Jis <u>turėjo daug patirties lagerių sistemoje</u>, kurioje jam tegu sugyventi kartu su priešais.
KOMENTARAS. Analitinės konstrukcijos, arba vadinamosios „sintaksinės perifrazės“ (veiksmažodinių ir būdvardinių daiktavardžių, „polinksnių“ konstrukcijos, „prielipai“ ir		

	kt.) tekste griauia stilistinio registro dermę. Kanceliariniam kalbėjimui būdingos formuluotės stumia iš vartosenos paprastą raišką.
4. Pertekliniai (parazitiniai) įvardžiai, kiti nereikalingi žodžiai	<u>Savo</u> gyvenime Maironis buvo labai entuziastingas, mokė vaikus lietuvių kalbos, eilėraščiais žadino tautą ir stengėsi dėl savo šalies ateities.
KOMENTARAS. Tekstuose ypač dažnai nereikalingi (pertekliniai) būna įvardžiai.	

LOGINIŲ IR STILIAUS TRŪKUMŲ SKYRIMO PRAKTINĖS REKOMENDACIJOS: NEMOTYVUOTO STILIAUS TRŪKUMŲ SKYRIMO ATVEJAI

Analizuojant 2013 m. lietuvių kalbos ir literatūros valstybinio brandos egzamino darbus, atkreiptas dėmesys, kad stiliaus trūkumai kartais skiriami ne visiškai motyvuotai. Galima išskirti du dažnesnius nemotyvuoto stiliaus trūkumų skyrimo atvejus:

I. Stiliaus trūkumai painiojami su kalbos klaidomis.

Tai pagrindinė priežastis, kai stiliaus pažeidimai rašiniuose žymimi netikslingai.

Reikėtų dar kartą prisiminti *kalbos kultūros* ir *stilistikos* apibrėžtis. Gera žinoma, kad kalbos kultūra, suvokiama plačiąja prasme, apima kalbos kultūrą siaurąja prasme (ortologiją) ir stilistiką. Siaurąja prasme suvokiama kalbos kultūra yra atskiriama nuo stilistikos mokslo (šio požiūrio laikomasi ir vertinant mokinių darbus).

Kalbos kultūra (suvokiama siaurąja prasme) kalbos raiškos priemonės vertina normos (taisyklingumo) požiūriu. Skirtini norminiai ir nenorminiai reiškiniai. Nenorminiai reiškiniai skirstomi į neteiktinus reiškinius (*kalbos klaidos*, neretai žeidžiančios kalbos sistemą) ir vengtinus vartoti reiškinius (vadinamieji *kalbos trūkumai* – vengtini dalykai, kurie labiau prieštarauja kodifikacijai, o ne sistemai). A. Pupkio nuomone, „tai, kas vengtina, yra stilistikos atsargos, kurios susidarius tam tikroms sąlygoms gali imti funkcionuoti kaip kalbos normos (dalinės, pakraštinės ir pan.)“.

Atkreiptinas dėmesys, kad stilistika nagrinėja ne taisyklingumą, o kalbos priemonių vartojimo tikslingumą. Kitaip tariant, stilistikai rūpi, kur, kokiomis aplinkybėmis bendraujant, kokiame tekste žodis, gramatinė forma, sakinytis tinka, o kur ne, kodėl tinka arba netinka. Stilistika siekia ir tinkamo šių priemonių išdėstymo (komponavimo, suderinimo) kalbos sraute ir tekste.

Taigi galime daryti išvadą, kad vos tik pradedame kalbėti apie kalbos normas (taisyklingumą), patenkame į kalbos kultūros, suvokiamos siaurąja prasme, sritį. Stilistikai taisyklingumo aspektas nėra įdomus (nebent netaisyklingos formos būtų vartojamos kaip tam tikra stiliaus priemonė perteikti kalbėjimo situaciją, koloritą, veikėjo paveikslą, bet ir tokiu atveju stilistinę motyvaciją galėtume įžvelgti tik suvokdami vartojamų kalbos priemonių netaisyklingumą).

Pateiksime keletą konkrečių pavyzdžių.

(1) *Įdomu, kaip šiandien būtų susiklostęs Lietuvos likimas, jei nebūtų tokių drąsių asmenybių kaip M. Mažvydas, M. Daukša, kurie puoselėjo gimtąją lietuvių kalbą? Sakoma, kad, išnykus **pastarajai**, prarandamas valstybės identitetas.* (Rašinyje žymėta: st, –.)

Atkreiptinas dėmesys, kad tai žodžio reikšmės klaida (plačiau žr. <http://www.vlkk.lt/lit/93997>). Valstybinės lietuvių kalbos komisijos svetainėje nurodoma: „**Pastarasis** nevartojamas reikšme „jis“, „šis“, kai kalbama tik apie vieną objektą, pavyzdžiui: *Žaidynių programa – žygis. Pastarojo (taisoma **Jo**) tikslas – rasti pėdsakus. Spekuliuojant buvo sulaikyta Kalvienė; pastaroji (taisoma **ji, ši**) iš to turėjo pelno* (žr. *Kalbos praktikos patarimai*, Vilnius, 1985, 199–200).

Būdvardis **pastaras** vartojamas šiomis reikšmėmis: 1. neseniai praėjęs (laiko atžvilgiu), pvz.: *pastarą naktį jis budėjo; pastaruuju metu; pastaraisiais laikais*; 2. paskutinis iš minėtųjų (žr. el. „Dabartinės lietuvių kalbos žodyną“, 2006.“

(2) *Kai kada žmogus yra pasiryžęs paminti savo idealus **vardan** šlovės, pripažinimo ir pinigų, tad į žmogiškąsias vertybes žiūrima kaip į silpnybes.* (Rašinyje žymėta: st, gr, ž.)

(3) *Ne visada tikslas siekiamas **vardan** artimo žmogaus.* (Rašinyje žymėta: st, st.)

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos svetainėje nurodoma, kad forma **vardan** yra neteiktina. „Vartotini pasakymai **dėl ko; kieno vardu** ir pan., tikslui, priežasčiai ar veiksmo pagrindui reikšti, pvz.: *Jis taip padarė **vardan** šeimos išsaugojimo* (taisoma **dėl šeimos išsaugojimo; norėdamas išsaugoti šeimą; kad išsaugotų šeimą**). ***Vardan** demokratijos* (taisoma **Dėl demokratijos; Demokratijos labui; Jei norime demokratijos,**) *turime susitarti. **Vardan** ko* (taisoma **Dėl ko; Kodėl; Kam**) *tu gyveni? Karaliaus **vardan*** (taisoma **Karaliaus vardu**) *įsakau atidaryti.*

Vietininko forma **vardan** netaisoma tik specialiuose, tradiciškai vartojamuose posakiuose, pvz.: **Vardan Dievo Tėvo...** (žegnonės žodžiai). **Vardan tos Lietuvos vienybė težydi** (himno žodžiai) (žr. *Kalbos patarimai. Kn. 2: Sintaksė: 1. Linksnių vartojimas*. Vilnius, 2003, 124).“

(4) *Vis populiarėja nauji **iššaukiančių** drabužių stiliai.* (Rašinyje žymėta: st, st, st.)

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos svetainėje (<http://www.vlkk.lt/lit/1490>) nurodoma: „Dalyviai **iššaukiantis**, -i, iššaukiamas, -a nevartotini reikšmėmis „įžūlus, -i, provokuojamas, -a“, pvz.: **iššaukiantis** (taisoma **įžūlus, provokuojamas**) *elgesys, žvilgsnis, tonas* ir pan. Žr. [Didžiųjų kalbos klaidų sąrašą](#).“

(5) *Tai nėra įprastas kūrinys apie šeimos gyvenimą, tai neeilinė istoriją apie paprasto **vaikino gyvenimą, kuris virsta vabalu**.* (Rašinyje žymėta: st, st.)

„Kalbos patarimuose“ (žr. *Kalbos patarimai*. Kn. 2: *Sintaksė: 3. Įvairūs dalykai*. Vilnius, 2009, 43) pažyminio šalutinis sakinytis, vartojamas ne prie pažymimojo žodžio, vertinamas kaip neteiktinas kalbos reiškinytis.

(6) *Jokūbas tvoja vagiui per galvą ir nužudo. Norėdamas išvengti kalėjimo, jis paslepia lavoną. Niekas iš kaimo nepasiilgsta vagies.* (Rašinyje žymėta: ž, st.)

Šis pavyzdys yra kiek kitoks – pirmasis vertintojas nenustatė stiliaus trūkumo. Žodžio *pasiilgti* vartojimą vietoj *pasigesti* (?) laikyti žodyno klaida yra netikslinga, nes įprastai šie du žodžiai nėra painiojami (to nėra fiksuota jokiam kalbos norminimo veikale). Be to, žodis *pasiilgti* yra vartotinas, jis pateikiamas ir naujausiame „Dabartinės lietuvių kalbos žodyno“ leidime. Taigi akivaizdu, kad tai stiliaus trūkumas – individuali, pavienė vartosena (netikslingai pavartotas žodis).

Galima tik numanyti, kad kalbos klaidų žymėjimas stiliaus trūkumais 2013 m. lietuvių kalbos ir literatūros valstybinio brandos egzamino darbuose galėtų būti sietinas su praėjusiais metais sudarytomis kalbos klaidų vertinimo rekomendacijomis. Juk tikrai ne visi nevartotini kalbos reiškiniai pateko į šią klasifikaciją. Vis tik tai, kas liko neįrašyta (ar netiko įrašyti), priskirti stilistikai būtų mažų mažiausiai neetiška. Kitu atveju stilistikos apibrėžtis ir jos samprata būtų iš esmės sugriauta.

II. Stiliaus trūkumai skiriami nepagrįstai.

Stiliaus trūkumą neretai skubama žymėti ir įžvelgus tam tikrą pavartoto kalbos reiškinio emocinį atspalvį. Vis dėlto norėtųsi akcentuoti, kad laisvojo stiliaus rašiniuose mokiniai, kaip ir visi kūrėjai, gali rinktis vartoti netradicines, vaizdingas išraiškos priemones. Be abejonės, būtina atsižvelgti į stilistinio registro dermę.

(7) *Likusi be šeimos, namų, ji viena neša nepakeliamą kančią ir toliau, nesuvokdama savo vyro mirties, ieško jo.* (Rašinyje žymėta: st, –.)

Vartosena motyvuota, galima. Tai metonimija, neretai vartojama religinės tematikos tekstuose.

(8) Pagrindinis veikėjas Liudas Vasaris, pats gerai neapsisprendęs, ar tikrai to nori, tampa kunigu. Ilgus metus jį kamuoja abejonės. (Rašinyje žymėta: st, –.)

Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad žodis *kamuotis* neatitinka stilistinio registro. Vis tik „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ šalia žodžio *kamuotis* nerandame jokios papildomos žymos, patvirtinančios šio žodžio emocinį atspalvį. Rašinio stilius – laisvas. Taigi neturime jokio tvirto kalbinio pagrindo žymėti pažeidimą.